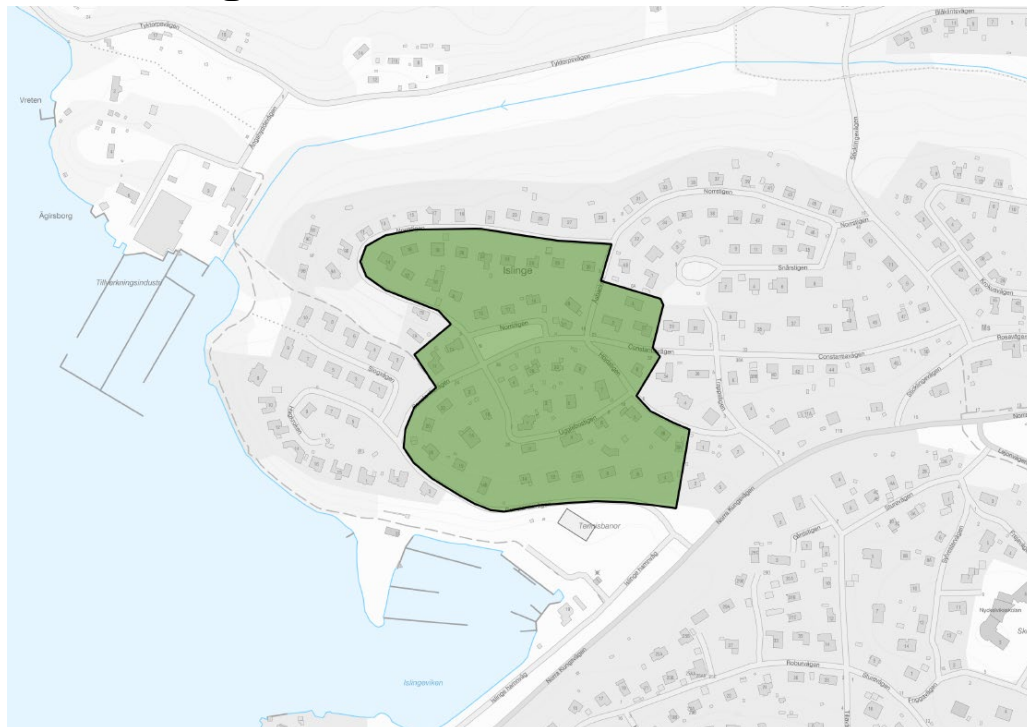

Norra Islinge

Bakgrund

Redan tidigt fanns ett förslag till plan för Islinge Villastad på höjden i norra Islinge. Exploatören Carl Gustav Dahlerus bortgång 1910 samt en ekonomisk recession under första världskriget och 1920-talet resulterade i att området inte började bebyggas förrän på 1930-talet.

Beskrivning av området

Stadsplanen utarbetades av Lidingös byggnadschef Harald Skårman. I norra Islinge är planen skapad utifrån topografin och har mycket gemensamt med villastäderna i Hersby och Herserud. Miljön är intim och karaktären lågmäld och småskalig. Gator och platsbildningar är väsentliga för helhetsupplevelsen.

Ett utmärkande karaktärsdrag för villorna i norra Islinge är stadsplanens anpassning till det starkt kuperade skärgårdslandskapet. Gatunätet följer terrängens topografi där de smala, mjukt slingrande vägarna ringlar längs platåkrön och branta sluttningar. Högst uppe på högplatån öppnar sig en liten platsbildning och i mötet mellan Constantiavägen och Norrstigen ligger en långsträckt liten park. Här och var finns natursköna utblickar mot de lägre liggande stadsdelarna och ut mot vattnet.

Röset 1 vid Constantiavägen. Ritad 1934 av arkitekt Einar Rudskog i funkistil med slätputsad ljus fasad, fönsterband och tvåluftsfönster. Den lägre altanen byggdes om 1950, då fick även räckena sin utformning.

Vegetationen är rik och varierad, höga furor och lövträd står kvar i enklaver kring små bergknallar och ger även stark karaktär åt de naturpräglade villatomterna. Bebyggelsemönstret präglas av villornas regelbundna placering längs vägarna i indraget läge på tomten. På grund av terrängens växlingar och nivåskillnader upplevs bebyggelsemönstret som varierat även om det egentligen är rationellt regelbundet.

Beskrivning av bebyggelsen

Villornas utformning är karaktäristisk för respektive tillkomsttid. Inom norra Islinge finns flera mycket goda exempel på villaarkitektur som är representativ för tidsperioden från 1930-talet till in på 1950-talet. Bebyggelsen är varierad och en provkarta på tidens formspråk och växlingarna i villaarkitekturens ideal. Arkitektoniskt hålls området samman uttrycksmässigt genom bebyggelsens skala och volym (främst 1 ½ och två våningar) samt användningen av äkta material som puts, tegel och trä. Bebyggelsen håller genomgående hög arkitektonisk kvalitet.

Solsidan 11 är ritad 1934 av Jacob Gate. Villans exteriör anknyter till Gates 1920- och 1930-talsvillor på Islinge udde, inspirerad av den italienska villan, men med en modern touch. Balkongens eleganta smide är typisk för Gate och formspråket går igen i flera av hans byggnader.

Bland villorna i norra Islinge finns flera 1930-talsvillor där både 1920-talets klassicerande former och 1930-talets strama sakliga ljusa funktionalism samspelar i husens utformning. Särskilt gäller det de många 1930-talsvillor som utformats av Einar Rudskog. Rudskog som på 1940-talet kom att bli Lidingö stadsarkitekt var produktiv i norra Islinge. Hans villor kännetecknas dels av saklig funktionalism dels av en influens av klassicistisk villaarkitektur, gärna italienskt inspirerad. Formspråket karaktäriseras både av en stram, klassicerande ljus funktionalism och klassicism samt ett mer robust formspråk med tyngre material som till exempel tegel och ofta med kraftfullt profilerat listverk i exteriören. Einar Rudskogs bakgrund som hantverkare kommer till uttryck i en betoning av ett gott hantverk och en stark materialkänsla med strävan efter goda material. Några utmärkta exempel på Einar Rudskogs villor inom området är Hjässan 9, Åsen 14 och Åsen 19.

Hjässan 9 ritad av Einar Rudskog 1935 och har en klassicerande loggia med lågt kryssräcke och stora profilerade taksprång. Den rosa putsen är lekfull och samspelar fint med de gröna fönsterluckorna.

Åsen 19 är ritad av Einar Rudskog 1939 och har ett expressivt uttryck med tydligt klassicerande anslag med den profilerade gesimen som bär upp taket och entrédörrens tunga omfattning i tegel.

Åsen 14 ritades 1947 av Einar Rudskog och har ett arkitektoniskt uttryck där både modernism och klassicism sätter prägelse på utformningen. Rudskogs omsorg om detaljer, material och utförande är tydlig.

I norra Islinge finns ett fåtal villor som tillhör den första, mer internationellt baserade funktionalism som slår igenom på 1930-talet. "Form follows function" är funktionsstilens stora grundidé, det vill säga att husets arkitektoniska utformning ska återspegla rumsfunktionerna rationellt och funktionellt, i samklang med optimal ljus och luftväxling. Luftiga volymer, ofta ljusa putsfasader, uppglasade hörnpartier och ett avancerat arkitektoniskt formspråk är några utmärkande drag. En av Lidingös mest utpräglad rationellt funktionalistiska villor är Solsidan 16, ritad av John Åkerlund så tidigt som 1930.

Solsidan 16 med sin sakligt rationella funktionspräglade träarkitektur med stående locklistpanel i ljus gul kulör. Den asymmetriska fasadutformningen redovisar rumsfunktionerna i enlighet med funktionalismens ideologi. Villan ritades av arkitekt John Åkerlund 1930.

Den sakligt rationella funktionalism som utvecklades i Sverige på 1930–1940-talen har flera representanter i norra Islinge. Villor i en eller två våningar, med rationella

volymer, flacka sadeltak samt slätputsade fasader eller fasader med locklistpanel är vanliga. Fasadfärger är ljusa och milda. Halvrunda stora burspråk och långa lätt svängda balkonger är också karaktäristiska, särskilt vid skiftet 1930–1940-tal. Fönstren består då av två eller trelufts-fönster utan spröjsar och fönstersättningen är ofta asymmetrisk. I norra Islinge är dessa villor ofta stora och mer anspråksfullt utformade.

Kataloghusföretag tillhandahöll både mindre villor och större som kunde anpassas individuellt efter en mer välsituerad kunds önskemål, till exempel Solsidan 10, uppförd 1935 och Solsidan 15, från 1933, båda från Borohus. De lanserade villor både i en mer avancerad funktionalism och i den mer vanliga, enklare ”folkhemsfunkisen”.

Solsidan 10 är ett BORO-hus uppförd 1935 i det som kan kallas ”folkhemsfunkis”.

Även den så kallade småstugan förekommer i norra Islinge även om den framför allt kom att sätta prägel på Krokusvägen. Det är småskaliga rationellt utformade egnahemsvillor med rektangulär plan. Fasaderna är klädda med ljusmålad locklistpanel och saknar knutbräder. De flacka sadeltaken är täckta med lertegel och har taksprång på synliga tassar. Fönstren ligger i fasadliv, har helglasade fönsterbågar och mycket smala omfattningar. Planlösningarna är rationella, väl genomtänkta och ekonomiska.

I området finns även exempel på villor från övergången 1940–1950-tal där efterkrigstidens modernism slår igenom. Ofta är det enplansvillor med tegelfasader under tegeltäckta flacka sadeltak, ibland med vinkelbyggda eller sidförskjutna byggnadskroppar. Inte sällan finns drag av ett klassicerande formspråk i detaljer som portalomfattningar, gesimser och små frontoner. Exempelvis kan nämnas villorna på Högplatån 38, 39 och 40 från 1949.

Högplatån 40 ritad av Lennart Erksammar 1949, utförd i tegel med vinkelbyggd huskropp.

Sammanfattande värdering

Norra Islinge utgör en särskilt värdefull kulturmiljö. Norra Islinge villastad är mycket väl bibehållen och är med sin terränganpassade stadsplan och välbevarade tidstypiska bebyggelse ett bra exempel på Lidingös stadsutveckling under mellan- och efterkrigstid på 1930- och 1940-talen. Stadsplanen som verkningsfullt utnyttjar det dramatiska höjdläget på bergsplatån tillför mycket stora upplevelsevärden. Kopplingen till Lidingöarkitekter med individuella formuttryck såsom framför allt Einar Rudskog ger området en egenart och särprägel. Här ges även en allmänt god återspeglning av svensk villaarkitekturs ideal och utveckling under motsvarande tidsperiod. Planering, arkitektur och byggnadsmaterial är genomgående av hög kvalitet. Bebyggelsen har överlag en ursprunglig utformning i behåll och tomtindelningen är i mycket stor utsträckning den ursprungliga. Norra Islinge har på så vis även en mycket stark förankring i Lidingös högkvalitativa villatradition. De pedagogiska värdena är därmed också betydande.

Karaktärsdrag

- Stadsplan med slingrande gatunät och mycket god anpassning till kuperad skärgårdsterräng.
- Bebyggelsemönstret med friliggande villor i indraget läge från gatuliv och central placering på tomten, individuellt präglad villastadsmiljö från 1930-1940-tal.
- Funkispräglade villor från 1930-1945, olika uttryck beroende på om det är en internationellt påverkad eller en mer rationell svenskpräglad funkisstil.
- Stark betoning på bra hantverk och stark materialkänsla.
- Stora mer eller mindre naturpräglade villatomter ofta med inslag av traditionella villaträdgårdar.

Råd och rekommendationer

Syftet med råd och rekommendationer är att de ska ge inspiration och vägledning kring hur fastighetsägare kan tänka kring förvaltningen av sin fastighet för att de värden som karaktäriserar området ska bevaras. De är också ett stöd vid handläggning av bygglovs- och planärenden för staden. De råd och rekommendationer som ges är inte juridiskt bindande.

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Villastadsmiljö från 1930–1940-tal med slingrande gatunät bör värnas. Bebyggelsemönstret med friliggande villor med central placering på tomten bör bevaras.
- Området bör inte förtätas ytterligare och äldre bevarade tomter bör inte avstyckas.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck bör bevaras och vara vägledande vid om- och tillbyggnad. Vid eventuell tillbyggnad, utgå från den omgivande bebyggelsen vad gäller husens placering på tomten, utformning och volymverkan.
- Utforma nya tillägg med hänsyn till befintlig bebyggelsestruktur och stadsbild.
- Eventuella komplementbyggnader bör anpassas till huvudbyggnaden och placeras så att de inte påverkar helheten.
- Äldre byggnadsdetaljer bör värnas, exempelvis fönster och dörrar i originalutförande.
- Tidstypisk färgsättning bör vara vägledande vid ommålning.
- Området bör fortsatt präglas av grönska i form av äldre uppvuxna träd, fruktträd, bärbuskar och gräsytor. Välbevarade trädgårdar med en gestaltning som knyter an till bebyggelsens äldre karaktär bör bevaras, till exempel växtlighet, staket/murar och grusade/stenbelagda gångar.
- Stora markarbeten i form av sprängning, fyllning och schaktning bör i möjligaste mån undvikas.